

ISSN 2277 - 5730
AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY
QUARTERLY RESEARCH JOURNAL

AJANTA

Volume - VIII Issue - I English / Marathi January - March - 2019

Peer Reviewed Refereed
and UGC Listed Journal

Journal No. 40776

ज्ञान-विज्ञान विमुक्तये

IMPACT FACTOR / INDEXING
2018 - 5.5
www.sjifactor.com

❖ EDITOR ❖

Asst. Prof. Vinay Shankarrao Hatole

M.Sc (Maths), M.B.A. (Mktg.), M.B.A. (H.R.),
M.Drama (Acting), M.Drama (Prod. & Dir.), M.Ed.

❖ PUBLISHED BY ❖

Ajanta Prakashan

Aurangabad. (M.S.)

Principal

Mahatma Gandhi Arts,
Science & Late
N. P. Commerce College,
Armori, Dist - Gadchiroli

२. भारतातील पर्यावरणीय आपत्तीचा अभ्यास – २०१८

प्रा. डॉ. विजय गोरडे

भूगोल विभाग, महात्मा गांधी कला, विज्ञान व स्व. नं. पं. वाणिज्य महाविद्यालय, आरमोरी, जि. गडचिरोली.

प्रा. पराग मेश्राम

भूगोल विभाग प्रमुख, महात्मा गांधी कला, विज्ञान व स्व. नं. पं. वाणिज्य महाविद्यालय, आरमोरी, जि. गडचिरोली.

सारांश

मानवाच्या निसर्गात झालेल्या हस्तक्षेपामुळे भूपृष्ठ, नदया, डोंगर, हवामान, महासागर, पाऊस इत्यादी भौगोलिक घटकावर परिणाम होवून भयंकर घटना घडत आहे त्यांना आपत्ती असे म्हणतात. उदा. पूर, दुष्काळ, ढगफुटी, भूकंप, ज्वालामुखी, त्सुनामी, भूमीपात इत्यादी नैसर्गिक आपत्तीचा पर्यावरणावर तसेच मानवी जीवनावर परिणाम होतो. नैसर्गिक किंवा मानवी शक्तीमुळे पर्यावरणात अकस्मात घडून येणारा विनाशकारी बदल म्हणजे पर्यावरणीय आपत्ती होय.

भारतात 2018 या वर्षात विविध पर्यावरणीय आपत्तींना तोंड द्यावे लागले. ज्यामध्ये वाढते तापमान व दुष्काळ, अतीवृष्टी, ढगफुटी, भूमीपात व भूकंप इ. पर्यावरणीय आपत्ती जानेवारी ते ऑगस्ट या दरम्यान निर्माण झाल्यात. विविध पर्यावरणीय आपत्तीमुळे मोठ्या प्रमाणावर मानव व वित्त झाली त्याचा परिणाम शेत जमिनीचे नुकसान, रस्ते व दळणवळणाचा नाश, प्राकृतिक भुरूपीकेत झालेला बदल जैवविविधतेचा न्हास, महागाईत झालेली वाढ व अर्थव्यवस्थेवर प्रभाव झालेला दिसतो. वरील विविध पर्यावरणीय आपत्तीचा विनाश टाळण्याकरिता पर्यायी आपत्ती व्यवस्थापनाची गरज असून ज्या माध्यमातून आपण आपत्तीची तिव्रता कमी करू शकू.

प्रस्तावना

पर्यावरणात अनेक क्रिया-प्रक्रिया भूपृष्ठावर नैसर्गिकरित्या व मानवी क्रियेमुळे घडत असतात त्याचा परिणाम पृथ्वीवरिल सजीव सृष्टीवर होत असतो. मानवावर अचानक ओढवलेली पर्यावरणीय संकटे म्हणजे पर्यावरणीय आपत्ती होय.

“नैसर्गिक किंवा मानवी शक्तीमुळे पर्यावरणात अकस्मात घडून येणारा विनाशकारी बदल म्हणजे पर्यावरणीय आपत्ती होय.”

ज्वालामुखी, भूकंप, त्सुनामी, वादळे, दुष्काळ, भूमीपात, अतीवृष्टी, ढगफुटी, महापूर इ. घटनांचा समावेश पर्यावरणीय आपत्तीमध्येच होतो. तर प्रदूषण ही मानवनिर्मित पर्यावरणीय आपत्ती आहे. पर्यावरणीय आपत्ती ही अनाकलनिय व प्रक्षोभक घटना असल्याने पृथ्वीवर त्याचा प्रभाव काही वेळात विध्वंसक स्वरूपाचा दिसून येतो. पर्यावरणीय आपत्तीचे वर्गिकरण मुख्यतः नैसर्गिक, जैविक व मानवीय या स्वरूपात करता येते. जगामध्ये प्रत्येक वर्षी विविध प्रदेशात वेगवेगळ्या स्वरूपाच्या पर्यावरणीय आपत्ती निर्माण होतात. ज्यामुळे त्या प्रदेशातील मानवीय साधनसंपदेचा विनाश होतो.

